

Ερωφίλη Κόκκαλη

Λόλα Καραμπόλα Μαρκέλλα Ρεβάνς

ΑΓΙΟ ΕΙΧΕ Η ΛΟΛΑ, ή μάλλον αγία. Κάθε Σάββατο μεσημέρι στο μάθημα του κατηχητικού και κάθε Κυριακή πρωί στη Θεία Λειτουργία ανανέωνε το εβδομαδιαίο συμβόλαιο για την επουράνια προστασία της.

Προηγουμένως, όμως, είχε να αντεπεξέλθει στις οικογενειακές της υποχρεώσεις, που σημαίνει ότι είχε να κάνει τα ψώνια για τρία σπίτια, της μαμάς της, της γιαγιάς και της νονάς, περπατώντας τρία ξεχωριστά δρομολόγια, με ξεχωριστό κουβάλημα και ξεχωριστό καθήκον, καθώς η Φωφώ Σανέλ την είχε διορίσει υπεύθυνη αποπληρωμής του οικογενειακού χρέους: «Θα πας να βοηθήσεις τη γιαγιά με το καρότσι στη λαϊκή. Κάθε μήνα σου πληρώνει τα αγγλικά. Ντροπή! Μετά θα πας στη νονά και θα σου δώσει μια λίστα για το σουπερμάρκετ. Πρόσεχε τα λεφτά στον δρόμο, μη σου τα βουτήξει κανείς. Τι νόμιζες, αυτή σου παίρνει κάθε χρόνο μπουφάν και παπούτσια».

Πρώτο και σημαντικότερο θετικό τσεκ για τα μαθήματα του κατηχητικού ήταν ότι απουσίαζαν τα αγόρια του σχολείου. Επειτα, η κατηχήτρια, η δεσποινίς Μαίρη Πρωτοχέρη, της εδειχνε ιδιαίτερη συμπάθεια και πάντα την ενθάρρυνε, όπως και όλα τα κατηχητόπουλα άλλωστε, σε δραστηριότητες που μάλλον θεωρούνται «απαγορευμένες» στους χώρους θρησκευτικής λατρείας, όπως καλλιτεχνικά, θέατρο, κουκλοθέατρο και άλλα πολλά. Κι όλα αυτά σε ένα υπόγειο παρεκκλήσι, κάτω από τον επίσημο ιερό ναό.

Πριν από τα καλλιτεχνικά και το θεατρικό παιχνίδι, προηγούνταν η κατήχηση μέσα από τη διδασκαλία βίων αγίων με ηθικά διδάγματα, βαθιά νοήματα καλοσύνης, αγιοσύνης και, εντέλει, αυταπάρνης: με παραδείγματα βγαλμένα μέσα από τον κατατρεγμό ανθρώπων, οι οποίοι, αφού υπέφεραν μαρτύρια και βασανιστήρια χωρίς κανέναν απολύτως λόγο, δικαιώθηκαν και λατρεύτηκαν στη μετά θάνατον ζωή από τους απογόνους εκείνων που, βλέποντάς τους να βασανίζονται, δεν έκαναν τίποτα για να τους σώσουν, ή έστω να τους βοηθήσουν. Στο τέλος της κατήχησης, η δεσποινίς Μαίρη έδινε ένα χιλιάριο στο πιο έμπιστο και πρόθυμο παιδί, δηλαδή τη Λόλα, για να πάει στην ΕΒΓΑ της Γαρούφως να αγοράσει σοκολάτες για όλα. Για εκείνη πάντα επέλεγε μια μαύρη σοκολάτα υγείας, μιας και νήστευε ισόβια. Έτσι, λοιπόν, η Μαίρη Πρωτοχέρη, εκτός από το όνομα, διέθετε και τη χάρη, και ήταν περήφανη γι' αυτόν τον συνδυασμό.

Μάλιστα, τον περασμένο Δεκαπενταύγουστο, όταν κάποιο κατηχητόπουλο αυθόρμητα της ευχήθηκε χρόνια πολλά, δεν δίστασε να το διορθώσει με ανασηκωμένο το ένα της φρύδι, υπενθυμίζοντάς του: «Χρυσό μου παιδί, σ' ευχαριστώ πολύ. Οι Παρθένες Μαρίες γιορτάζουν στις 21 του Νοέμβρη. Η Παναγιά μαζί σου». Μια απάντηση όλο νόημα για τις περιπεσούσες στις θνητές απολαύσεις Μαρίες, Μαρίκες, Μαιρούλες και δεν συμμαζεύεται του Δεκαπενταύγουστου, και δη τις ανύπαντρες.

Στη συλλογή από βιβλία με βίους αγίων που με τον καιρό είχε αποκτήσει η Λόλα, ξεχωριστή θέση κατείχε το τεύχος *Η Αγία Μαρκέλλα η Παρθενομάρτυς η Χιοπολίτιδα*. Το διάβαζε και το ξαναδιάβαζε κοιτάζοντας το εικόνισμα της Αγίας Μαρκέλλας στο εξώφυλλο και προσπαθώντας να ερμηνεύσει από τη φυσιογνωμία της γιατί αυτή η κοπέλα βρήκε έναν τόσο τραγικό και τόσο άδικο θάνατο. Εκτός από το όνομα-δόλωμα, που φάνταζε ποπ και καλλιτεχνικό σε σύγκριση με τα υπόλοιπα ονόματα των αγίων, κάτι σαν Μανταλένα, Μαντόνα και Μαρινέλα μαζί, ταυτιζόταν μαζί της και σε άλλα σημεία. Για παράδειγμα, στο κυνηγητό από τον πατέρα της, ο οποίος, κυριευμένος από δαιμόνια, την καταδίωκε με σκοπό να ασελήσει πάνω της, και, λίγο πριν την πιάσει, επενέβη ο Χριστός και την έχτισε σε βράχο. Αυτό θα πει σωτηρία!

Η Λόλα Καραμπόλα συχνά πυκνά αναμόχλευε το θέμα την ώρα της κατήχησης, φέρνοντας σε δύσκολη θέση τη δεσποινίδα Μαίρη. «Παρ' όλα αυτά, ανακηρύχθηκε αγία και το γεγονός ότι τη μνημονεύουμε, έστω κι έτσι, της χαρίζει μια μετά θάνατον "ζωή" και την αιώνια αθανασία, σε αντίθεση με εμάς τους κοινούς, αμαρτωλούς θνητούς. Έτσι δεν είναι, καλά μου παιδιά; Φάτε τις σοκολάτες σας τώρα», απαντούσε η δεσποινίς Μαίρη, πιπιλώντας ένα πλακάκι μπίτερ σοκολάτας και διορθώνοντας το φιλέ που συγκρατούσε μετά βίας τον ολόμαυρο, εβένινο κότσο της. Δεν την είχε δει ποτέ κανείς με λυτά τα μαλλιά, και ήταν απορίας άξιο γιατί τα διατηρούσε τόσο μακριά, σε αντίθεση με τις συνομήλικές της στην ενορία, που μετά τα πενήντα προτιμούσαν το γκαρσονάκι. Φορούσε πάντα σκουρόχρωμη φούστα κάτω από το γόνατο και ανοιχτόχρωμες πουκαμίσες με δαντέλα στον γιακά και στα μανίκια. Στο στήθος της, εκτός από έναν χρυσό σταυρό με χρυσή αλυσίδα, κρέμονταν τα γυαλιά πρεσβυωπίας με ένα δερμάτινο λουράκι, που τα έβαζε και τα έβγαζε περισσότερο για να δώσει έμφαση στον λόγο και στο βλέμμα της παρά στην όρασή της.

«Μα αν δεν ήθελε να πεθάνει και ήθελε να ζήσει;» επόμενε η Λόλα.

«Μα δεν ήθελε να πεθάνει, ήθελε να σωθεί, και ο Ιησούς άκουσε τις προσευχές της και την έσωσε», επέμενε η δεσποινίς Μαίρη, τοποθετώντας τα γυαλιά της σε θέση επιφυλακής, κάτω από τα μάτια αλλά πάνω στο κόκαλο της γαμπής της μύτης. Τα μάτια της ήταν μαύρα και μικρά, αλλά, όταν φορούσε τα γυαλιά υπερμετρωπίας, φαίνονταν πελώρια.

«Δεν μπορούσε να τη σώσει και να χτίσει στα βράχια τον πατέρα της;» συνέχιζε η Λόλα σε δύσκολα μονοπάτια, έχοντας καταβροχθίσει τη δική της σοκολάτα γάλακτος με ολόκληρα αμύγδαλα στον δρόμο και διψώντας πια μόνο για γνώση.

«Ο Ιησούς σίγουρα γνωρίζει καλύτερα από εμάς, ας μην αμφισβητούμε τα θεία», απαντούσε η Μαίρη κι έσπαγε άλλο ένα πλακάκι μπίτερ σοκολάτας.

«Και γιατί να μη χτίσει σε βράχο τον πατέρα, που ήταν κακός, και να σώσει την Αγία Μαρκέλλα;» στο σήμα της η Λόλα, σαν να μην άκουσε την προηγούμενη απάντηση ή σαν να μην πείστηκε.

Η δεσποινίς Μαίρη Πρωτοχέρη ετοιμοπόλεμη έσπρωξε τα γυαλιά της προς τα πίσω, όσο προσπαθούσε να απαντήσει μασουλώντας διακριτικά και με κλειστό το στόμα, για να δίνει το καλό παράδειγμα στα μικρά παιδιά.

«Μπα σε καλό σου, θα μου κάτσει η σοκολάτα στον λαιμό. Δηλαδή, θα προτιμούσες να πεθάνει ο πατέρας σου από το να γίνεις άγιος; Τι πολυτιμότερο από μια αιώνια ουράνια ζωή κοντά στον Ιησού μας; Έλα εδώ στην αγκαλιά μου, η σοκολάτα φταίει», είπε και αμέσως έριξε τα γυαλιά της στο στήθος σε ένδειξη ανακωχής.

Σε αυτή την αγκαλιά κρύφτηκε η μικρή Λόλα Καραμπόλα, πιστεύοντας πως υπέγραφε μια συμφωνία αίματος, ένα οικογενειακό συμβόλαιο με το θεϊκό στοιχείο, επενδύοντας χρόνο και αφοσίωση σε αυτά τα μαθήματα, και πως με αντάλλαγμα τη βαθιά πίστη κι αφοσίωση στα ιερά και τα όσια θα γλίστωνε από τους απανταχού καταδιώκτες της, και προπαντός από τον πατέρα της, και από το μακάβριο τέλος της Αγίας Μαρκέλλας.

Βέβαια, στο σχολάσμα του κατηχητικού, τα αγόρια του σχολείου, που έπαιζαν ποδόσφαιρο στην πλατεία έξω από το παρεκκλήσι, της υπενθύμιζαν ότι η όποια διαφυγή δεν είναι και τόσο εύκολη υπόθεση και πως ο δρόμος για την αγιοσύνη είναι πιο μακρύς και πιο δύσβατος. Με το που περνούσε το κατώφλι του παρεκκλησιού, τα «αδερφή και νοσοκόμα δεν με γιάτρεψες ακόμα» και τα «πούστολα και σκάτολα» έπεφταν βροχή από τα λαχανιασμένα στόματα των προεφήβων αγοριών, τα οποία προσκυνούσαν τη θεά μπάλα όσο η Λόλα αμφισβητούσε τους βίους των αγίων.

Τις λίγες φορές που εγκατέλειψαν τη θεά μπάλα για χάρη της Λόλας, την κυνήγησαν κάνα δυο εκτάκια μέχρι τις κούνιες. Βέβαια, τους ξέφυγε πριν προλάβουν καν να τη δουν, γιατί, εκτός από το ότι είχε την Αγία Μαρκέλλα με το μέρος της, ήταν τόσο αδύνατη, που περνούσε μέσα από κάγκελα και σύρματα απ' τα οποία δύσκολα θα χωρούσε κάποιο παιδί της ηλικίας της. Όλα αυτά τα πάρε-δώσε με τις αγίες, τους αγίους και τους αρχαγγέλους τής έδιναν την αυτοπεποίθηση που της έλειπε όσον αφορά το πνεύμα. Πίστευε πως, παρόλο που πολλές «Αγίες Μαρκέλλες» θα γίνουν βράχοι, κάποιες, έστω λίγες, θα σωθούν, ή τουλάχιστον δεν θα παραδοθούν αμαχητί.

Εκτός από τα κυνηγητά του Σαββάτου έξω από το παρεκκλήσι, συνέβαιναν κι άλλα κυνηγητά τις καθημερινές σε διάφορες τοποθεσίες, όπως πλατείες, παρκάκια και στενάκια. Τα χαρίσματά της δεν ήταν πάντα αρκετά. Έπρεπε να εφευρίσκει νέες διαδρομές αναλόγως με το πού θα βρίσκονταν οι διώκτες της, να γνωρίζει καλύτερα την περιοχή, πού υπάρχουν φιλικά σπίτια, ή πού συχνάζουν φιλικά πρόσωπα, ή πού υπάρχουν φιλικά μαγαζιά. Και βέβαια, σημαντικό ρόλο έπαιζε αν ήταν μέρα ή νύχτα. Σπάνιο φαινόμενο να είναι ο ίδιος δρόμος εξίσου ασφαλής τη μέρα και τη νύχτα.

Τις Κυριακές ξυπνούσε πρωί πρωί για να πάει στη Θεία Λειτουργία. Ήταν η αγαπημένη δραστηριότητα της εβδομάδας, ίσως γιατί ήταν και μια σπάνια ευκαιρία επιβράβευσης, και μάλιστα μπροστά στο κοινό, το οποίο οπουδήποτε αλλού μπορούσε να τη στραβοκοιτάξει, να την κοροϊδέψει, να απαγορεύσει το παιδί του να κάνει παρέα μαζί της. Εκεί λοιπόν, στην εκκλησία, θέλει δεν θέλει, θα τη φάει στη μάπα και θα την αποθεώσει κιόλας ενώπιον του Πατρός, του Τιού και του Αγίου Πνεύματος.

Η Λόλα Καραμπόλα εισερχόταν στο ιερό, έναν χώρο όπου απαγορευόταν η είσοδος στα κορίτσια. Για καλή της τύχη, τα άλλα παπαδάκια δεν ήταν ούτε από το σχολείο της ούτε στην ηλικία της. Τα αγόρια στο ιερό ήταν μεγαλύτερά της κατά τέσσερα με πέντε χρόνια, και ήδη είχε κατορθώσει να επικοινωνεί καλύτερα με τους μεγαλύτερους της.

Αυτά τα αγόρια δεν φώναζαν, μιλούσαν ψιθυριστά και το βλέμμα τους ήταν γεμάτο συμπάθεια κι αγαλλίαση. Μοσχοβολούσαν κολόνια «Μυρτώ» και βέβαια το άρωμα του λιβανιού. Οι αγιογραφίες στους τοίχους, τα χρυσά τάματα στα εικονίσματα, ο φωτισμός των πολυελαίων και οι ψαλμοί συνέθεταν μια μυστηριακή ατμόσφαιρα και μιά αίσθηση κατάνυξης και λύτρωσης, που την έβλεπες να καθρεφτίζεται στα μάτια των πιστών. Οι τελευταίοι είχαν, και έχουν, ανάγκη από τη θεϊκή συγχώρεση για τα τέρατα που συνέβαιναν, και συμβαίνουν, πίσω από τις κλειστές πόρτες στις προσφυγικές, εργατικές και πολυτελείς τους κατοικίες.

Εκεί μέσα, κάτω από τους υπέρλαμπρους πολυέλαιους και τις μισοτελειωμένες τοιχογραφίες, ήταν το ιδανικό περιβάλλον για τη γέννηση μιας πρωταγωνίστριας, κι ας μη φορούσε ακόμη το καλύτερο κουστούμι. Εκεί μέσα αισθανόταν ανώτερη από όλους όσοι την έκριναν ως παιδί ενός κατώτερου θεού. Τις ώρες της κυριακάτικης λειτουργίας έπαιρνε τη ρεβάνς για όλο το κράξιμο που έτρωγε την υπόλοιπη εβδομάδα. Μέσα στην εκκλησία ήταν η Οσία Λόλα Καραμπόλα, με φουστάνι, εξαπτε ρυγο και ρόλο στο κέντρο της σκηνής.

Φορούσε την πορφυρή στολή με τα χρυσά κεντήματα στις άκρες, μακρύ μανίκι, φαρδύ, χυτό, και στο πλάι σκίσιμο και στις δύο μεριές. Αν και πολυφορεμένη κι όχι απαραίτητα καθαρή, ήταν ό,τι πιο φάμπιουλους είχε φορέσει μέχρι τότε, τουλάχιστον μπροστά σε κοινό. Δεν ήταν τόσο καλοραμμένη κι εφαρμοστή όσο τα φορέματα που ζωγράφιζε στην ώρα των καλλιτεχνικών, όλα εμπνευσμένα από τις πρωταγωνίστριες της ΦΙΝΟΣ ΦΙΑΜ, αλλά ήταν πολύ ανώτερη σε σύγκριση με τα κλαρωτά σεντόνια του σπιτιού, τα οποία ναι μεν ήταν πεντακάθαρα και μοσχοβολιστά, αλλά τα περισσότερα είχαν τρύπες από τις γόπες του Μένιου Κουρτάκη. Τα τύλιγε πάνω της σαν τουαλέτες υψηλής ραπτικής κι έπειτα έδενε έναν κόμπο στο πλάι, που κατέληγε σε σκίσιμο στο πόδι, και σουλάτσαρε στον διάδρομο του χολ, απέναντι από τον καθρέφτη, εξασκώντας το cat walk της στο σαλόνι, όταν απουσίαζαν οι μεγάλοι από το σπίτι.

Σε μια τέτοια στιγμή καλλιτεχνικής βάφτισης και προσωπικής νίκης, κοινωνικής καταξίωσης και έμφυλης αυτοπραγμάτωσης, και αφού είχε μόλις ξεφορτωθεί το άδειο πια καλάθι με τα αντίδωρα κι ετοιμαζόταν να βγάλει τη στολή, ένα από αυτά τα μεγαλύτερα αγόρια, ο Αιμίλιος Κροκοδείλιος, της πρότεινε να καθίσει στην καρέκλα δίπλα του για να μιλήσουν ιδιαιτέρως: «Θέλω να σου πω ένα μυστικό», της ψιθύρισε, κι έπειτα της πρότεινε να καθίσει πάνω του, χτυπώντας τις παλάμες του στα γόνατά του, όπως θα έκανε σε ένα κουτάβι. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να την έχει αγκαλιά και να της ψιθυρίσει στο αυτί το μυστικό χωρίς να τους ακούν τα υπόλοιπα παπαδάκια.

Η Λόλα, εκπαιδευμένη στο να γίνεται αόρατη και να περνάει απαρατήρητη, είχε γίνει εξαιρετικά καλή στο να κρατάει μυστικά, ακόμα κι αν δεν ήταν πάντα αυτό το ζητούμενο. Τις ελάχιστες φορές που της ξέφυγε κάποια κουβέντα που δεν έπρεπε, η Μαντώ Αμαραντώ της επαναλάμβανε την κατάρα που προοριζόταν για τους απανταχού μαρτυριάρηδες, κατάρα αγάπης και υψηλών προδιαγραφών: «Μην τυχόν και μάθω ότι αυτά που ακούς στο σπίτι τα μαρτυράς αλλού, αλίμονο σου. Ξέρεις τι τους κάναμε τους ρουφιάνους στην Κατοχή. Κλοτσιά, στο χαντάκι μέσα, και μην τον ξαναείδατε. Αουφίντερζεν...»

Τότε της είχε ξεφύγει σε ένα οικογενειακό τραπέζι ότι η Μαντώ, μετά τον θάνατο του Φραγκίσκου, δεχόταν νυχτερινές επισκέψεις από τον ξανθό γιο της Βαύβως, τον ναυτικό. Η Μαντώ σηκώθηκε από τη θέση της, της τσίμπησε και τα δύο χείλια με τα δάχτυλά της και της τα έστριψε με όλη της τη δύναμη. Από τον πρωτόγνωρο αυτόν πόνο, η Λόλα έπεσε από την καρέκλα και μετά έτρεξε στο μπάνιο και κλειδώθηκε εκεί για ώρα.

Είχε καταλάβει πολύ καλά ότι ένα μυστικό είναι κάτι πολύτιμο κι εύθραυστο και πως, αν σπάσει, μόνο κακό μπορεί να φέρει - είτε σε αυτόν που αφορά, είτε σε αυτόν που το μαρτύρησε.

Τα φρέσκα, εφηβικά γένια του Αιμίλιου της γρατζουνούσαν ευχάριστα το μάγουλο και ένα ψεύδισμα, απαρατήρητο μέχρι τότε, της γαργαλούσε το αυτί με απειροελάχιστα σταγονίδια σάλιου. Το μπάσο της φωνής του ίδρωνε και άχνιζε μέσα στο αυτί της, ενώ τα χέρια του έσφιγγαν το σώμα της πάνω στο δικό του, ενοχικά, ντροπιαστικά, αλλά μέσα στην ασφάλεια που παρέχουν τα πριβέ δωμάτια στον Οίκο του Θεού. Εκεί ακριβώς που απαγορευόταν να μπουν κορίτσια και γυναίκες, και που ακόμα και η Μάρθα Φιτιλιά έμπαινε σαν τη σκιά και σταυροκοπιόταν για την αμαρτία της βγαίνοντας με την όπισθεν.

Η Λόλα, καθισμένη στα γόνατα του Αιμίλιου, απέφευγε τα βλέμματα κάθε που ένα ένα τα υπόλοιπα παπαδάκια πλησίαζαν για να κρεμάσουν τη στολή τους στην ντουλάπα των αμφίων. Το βλέμμα στραμμένο ψηλά, στις ημιτελείς αγιογραφίες του τρούλου, και κάθε φορά που η γλύκα της φωνής του διείσδυε στο αυτί της, όλο και πιο βαθιά, τότε τα μάτια και τα σώματα των αγίων στις τοιχογραφίες σαν να αποκτούσαν τρεις διαστάσεις· τα ατελή τους μέλη και τα βλέμματά τους σαν να ζωντάνευαν.

Οι Αρχάγγελοι Μιχαήλ και Γαβριήλ ακόνιζαν τις ρομφαίες τους. Τα μάτια τους ανοιγόκλειναν νωχελικά και τα χείλη τους τρεμόπαιζαν, σαν να ήθελαν να ψάλουν. Οι αναπνοές τους άχνιζαν σχηματίζοντας σύννεφα στην κορυφή του τρούλου, και οι χιτώνες τους ανέμιζαν εκεί ψηλά. Τα χέρια τους ήταν στραμμένα προς το σώμα της Λόλας, σαν να την καλωσόριζαν επίσημα σε έναν «κόσμο» έξω από αυτόν που ήξερε: Τον κόσμο που, ό,τι δεν λέγεται, είναι σαν μην έγινε.

Ο Αιμίλιος Κροκοδείλιος έστρεψε το βλέμμα του στον τρούλο για να μην κυλήσουν τα δάκρυα στο πρόσωπό του. Μάταια όμως, γιατί πάντα κάποιο δάκρυ έσταζε μέχρι το ρουθούνι του και, λίγο πριν φτάσει στην κόγχη των χειλιών του, το σκούπιζε με το μανίκι του χρυσού αμφίου του σαν να σκούπιζε μύξες. Τότε σηκωνόταν απότομα από την καρέκλα του, σχεδόν ρίχνοντας κάτω τη Λόλα, ρουφούσε τη μύτη του και έτριβε με το μανίκι το σημείο, σαν να ήθελε να εξαφανίσει κάποιον λεκέ. Έβγαζε το άμφιο με μια γρήγορη κίνηση και έφευγε βιαστικά, χωρίς να χαιρετήσει κανέναν εκτός από τη Λόλα, στην οποία έκλεινε το μάτι χαμογελώντας πονηρά. Με τον καιρό δόθηκε εξήγηση στο γιατί δεν έβγαζε ποτέ

τη στολή του, μιας και σε κάποια άλλη, αντίστοιχη στιγμή μυστικιστικής οικειότητας η Λόλα ένιωσε ένα σκούντημα κάτω από τους μηρούς της και κατάλαβε ότι ήταν το πέος του Αιμίλιου Κροκοδείλιου σε θρησκευτική κατάνοιξη. Με τα άμφια μεν, αλλά το πινέλο πινέλο.

Άλλο ένα μυστικό που θα κρατούσε καλά φυλαγμένο, σαν το ακτινοδεμένο δισκοπότηρο.